

**ЕКСПЛІЦИТНИЙ ТА ІМПЛІЦИТНИЙ ПІДХІД
У ФОРМУВАННІ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ПІДРУЧНИКА З ГРАМАТИКИ
«GRAMMAIRE EN DIALOGUES» DE CLAIRE MIQUEL,
NIVEAU INTERMEDIAIRE)**

Формування граматичної компетенції відіграє чільну роль у навчанні іноземній мові. Граматику визначають як розділ мовознавства, що вивчає зміни і поєднання слів, які утворюють речення або висловлювання, наділені змістом (Гак, 2000, с. 4)

Вміння змінювати і поєднувати слова – одна з найважливіших умов оволодіння мовою і використання її як засобу спілкування. Це вміння є ефективним лише тоді, коли воно реалізовується автоматично, інакше кажучи є набором необхідних граматичних навичок. Граматичною навичкою є здатність автоматизовано вибирати з довгострокової пам'яті граматичні засоби, необхідні для спілкування. (Миньяр-Белоручев, 1990, с. 121). Під вмінням розуміють здатність користуватись граматичними навичками у процесі комунікації.

Щодо оволодіння рідною мовою – в переважній частині випадків йдеться про імпліцитну граматику, тобто про побудову фраз, зміну і поєднання слів на основі практики, без знання правил.

Навчання іноземній мові базується на поєднанні імпліцитного та експліцитного підходів. Експліцитною називають граматику, яка базується на поясненні та засвоєнні правил.

Експліцитний підхід до формування граматичної компетенції передбачає дедуктивний та індуктивний методи. Дедуктивний полягає у русі від загального до конкретного, від правила до конкретної дії. Дедуктивний метод складається з таких етапів:

- вивчення правила з використанням специфічних граматичних термінів;
- пошук граматичних явищ чи структур у реченнях або в тексті, визначення їх форми, пояснення, в якому значенні воно вживається у цьому контексті;
- виконання підставних вправ за аналогічним зразком;
- виконання вправ на трансформацію у відповідності з правилом (розкрити дужки, поставити дієслово у потрібній формі, перефразувати речення, використовуючи вказане слово, знайти помилки та виправити їх тощо);

- засвоєння правил на переклад з рідної мови на іноземну (Филипова, 2002, с. 97).

Індуктивний метод втілює перехід від одиничних явищ чи фактів до загальних положень, дозволяє сформулювати правило на основі сукупності явищ. Індуктивний метод (від конкретного до загального, від дії до правила) складається з таких етапів:

- у тексті (або наборі речень) студенти шукають нове граматичне явище, використовуючи, у тому числі, порівняння на контрасті з відомими граматичними явищами, формами, структурами;
- студенти самі формулюють правило утворення, використання нового граматичного явища, яке викладач коригує;
- виконання вправ на підстановку;
- виконання вправ на трансформацію;
- виконання вправ на переклад (Филипова, 2002, с. 115).

Імпліцитний підхід до формування граматичних навичок охоплює також 2 методи – структурний та комунікативний. В основу структурного методу покладено вправи на відпрацювання структурних моделей. Цей метод передбачає такі послідовні дії:

- аудіювання мовних зразків із граматичною структурою у тій чи іншій послідовності;
- хорове та індивідуальне промовляння мовних зразків за викладачем або диктором;
- вправи «запитання-відповідь» з викладачем та у парах із використанням структур, що відпрацьовуються;
- навчальний діалог із використанням декількох структур (Ефимов, 2007, с. 25).

Комунікативний метод складається з таких етапів:

- попереднє прослуховування матеріалу в конкретній мовній ситуації;
- імітація у мові при наявності мовного завдання, що виключає механічне, бездумне повторювання;
- групування схожих за змістом (формою) фраз, одночасне відпрацювання однотипних фраз,
- створення структурного образу мовної ситуації (Пассов, 1977, с. 123).

Розглянемо підручник з граматики «Grammaire en dialogues» de Claire Miquel, niveau intermédiaire та втілення у ньому зазначених підходів для формування граматичної компетенції.

Мета підручника – дозволити студентам почути граматичні поняття в контексті, інтегрованому в реальність повсякденних розмов. Книга розділена на 32 розділи, кожний з яких стосується певного

граматичного явища (futur antérieur, subjonctif présent, expression de la cause, тощо). Граматичні теми відповідають рівню B1-B2. Підручник укладений таким чином, що від розділу до розділу складність матеріалу зростає і опрацювання кожної наступної теми передбачає освоєння попередньої.

Кожний розділ складається з трьох сторінок. Розглянемо один із розділів.

На першій сторінці в одному-двох діалогах із повсякденного життя представлені всілякі персонажі (молоді, старі, діти) у різних ситуаціях: на роботі, з друзями, в родині, вдома. Ці діалоги, незважаючи на обмеження, зумовлені розглядом певного граматичного явища, зберігають реалістичний характер. Дійсно, це одночасно і навчальний засіб, і справжня «звукова ілюстрація» спілкування у сучасній Франції, це повсякденна розмовна французька мова. Часом словникові зауваження пояснюють слова або вирази, які є трохи складними. Прослуховування та аудіювання діалогу є частиною комунікативного методу.

QUEL GOUJAT, CE LÉON !

Julie: Bonjour, Léon!

Léon : Hummmm...

Anne (ironique) : Quelle politesse!

Julie : Tu parles*! C'est Léon! C'est un vrai goujat, cet homme!

Anne : Ah bon?

Julie : Tu ne peux pas imaginer! Quand il arrive en réunion, il s'assied sur la table, généralement sur mes dossiers ! Il n'éteint jamais son portable, qui sonne toutes les deux minutes. Il interrompt tout le temps la personne qui parle! Il conclut toutes les réunions par le même commentaire aimable : « Encore une réunion pour rien... »

Anne : Et son chef ne dit rien ? Il ne réagit pas?

Julie : Bernard ? Il se tait, c'est tout ! Il attend que ça passe...

Anne: Ah bon?

Julie : Oui. Il n'intervient pas beaucoup dans les réunions, il laisse faire. Je pense qu'il se sert de Léon pour faire le travail... le sale boulot *, comme on dit...

Anne : C'est vrai, il y a beaucoup de rumeurs au sujet de Léon. Tout le monde le fuit comme la peste. Paul, par exemple, ne peut pas le sentir.

Julie : Je sais, mais ce n'est pas une preuve. Paul se plaint tout le temps.

Anne : Eh bien, nous sommes gâtées avec nos collègues!

Julie : Oui, et je m'aperçois que nous sommes dans une équipe qui ne fonctionne pas bien. Heureusement que nous sommes là, toi et moi!

Anne : Oui, mais je crois qu'ils sont en train de recruter une nouvelle personne. Je sens que ça va arranger les choses, j'en ai l'intuition!

(Une heure plus tard.)

Julie : Quelle heure il est? Midi et demie? Je meurs de faim! Tu viens déjeuner?

Anne : Pas tout de suite, je suis en train d'imprimer un rapport. Vas-y, je te rejoins à la cantine.

Remarques de vocabulaire.

1. «Un goujat» = un homme grossier, mal élevé, impoli. - 2. «Le sale boulot» = le travail désagréable. - 3. «Fuir comme la peste» = éviter obstinément quelqu'un. - 4. «Je ne peux pas le sentir» = je le déteste. - 5. «S'apercevoir» = prendre conscience, réaliser (Claire, 2007, p. 6).

На другій сторінці - граматична презентація, що являє собою допоміжний засіб для пам'яті, нагадування про поняття, які можна вважати відомими або принаймні знайомими. Подані також дієвідміни дієслів і наведено багато прикладів, щоб залишитися в душі комунікативної граматики.

Граматична термінологія зведена до строгого мінімуму, щоб полегшити розуміння пояснень.

QUELQUES VERBES IRRÉGULIERS AU PRÉSENT

S'ASSEOIR je (ne) m'assieds (pas) tu (ne) t'assieds (pas) il/elle/on (ne) s'assied (pas) nous (ne) nous asseyons (pas) vous (ne) vous asseyez (pas) ils/elles (ne) s'asseyaient (pas)	ÉTEINDRE (PEINDRE...) j'éteins tu éteins il/elle/on éteint nous éteignons vous éteignez ils/elles éteignent	AGIR (RÉAGIR) j'agis tu agis il/elle/on agit nous agissons vous agissez ils/elles agissent	SENTIR je sens tu sens il/elle/on sent nous sentons vous sentez ils/elles sentent
INTERROMPRE (ROMPRE) j'interromps tu interromps il interrompt nous interrompons vous interrompez ils/elles interrompent	JOINDRE (REJOINDRE) je joins tu joins il/elle/on joint nous joignons vous joignez ils/elles joignent	CONCLURE (EXCLURE) je conclus tu conclus il/elle/on conclut nous concluons vous concluez ils/elles concluent	S'APERCEVOIR je m'aperçois tu t'aperçois il/elle/on s'aperçoit nous nous apercevons vous vous apercevez ils/elles s'aperçoivent
SE TAIRE je me tais tu te tais il/elle/on se tait nous nous taisons vous vous taisez ils/elles se taisent	FUIR je fuis tu fuis il/elle/on fuit nous fuyons vous fuyez ils/elles fuient	SE SERVIR je me sers tu te sers il/elle/on se sert nous nous servons vous vous servez ils/elles se servent	CRAINdre (SE PLAINdre) je crains tu crains il/elle/on craint nous craignons vous craignez ils/elles craignent

VALEUR DU PRÉSENT

*Action usuelle, valeur générale

Je me sers de ma voiture tous les jours. «L'argent ne fait pas te bonheur. »

*Action ponctuelle, précise

Il attend le plombier. Je suis fatigué, je m'assieds quelques minutes.

*Action en cours de réalisation

Qu'est-ce que tu fais ? - Je réfléchis !

*Parfois, il remplace un impératif, pour expliquer des directions, les règles d'un jeu...

Vous pliez les jambes, puis vous relâchez... Tu prends trois cartes et tu les poses sur la table.

PRÉSENT CONTINU

On utilise la structure ÊTRE EN TRAIN DE + infinitif pour exprimer qu'une action présente continue à se faire au moment où l'on parle. Cette structure est assez insistante. Je suis en train de dîner (= je suis au milieu de mon dîner). Il est en train de repeindre la salle de bains (Claire, 2007, p. 7).

На третій сторінці прикладні вправи, зазвичай вони включають:

- вправ спостереження, зосереджена на діалозі та на граматичному явищі, яке розглядається (ці вправи належать до дедуктивного методу); наприклад:

1) Relevez les verbes irréguliers au présent dans le dialogue et donnez leur infinitif (Claire, 2007, p. 8).

- кілька відносно механічних вправ на заповнення пропусків правильними граматичними формами для засвоєння обговорюваного правила, явища (ці вправи належать до індуктивного методу), наприклад:

2) Complétez au présent, puis mettez les verbes au pluriel.

1. Elle _____ tout le temps, (se plaindre) Elles _____
2. Il _____ de son erreur, (s'apercevoir) Ils _____
3. Elle _____ la pièce, (repeindre) Nous _____
4. Tu _____ du fax. (se servir) Vous _____
5. Il nous _____ à la bibliothèque, (rejoindre) Ils nous _____

3) Complétez au présent. (Faites toutes les éliminations nécessaires.)

1. Elle _____ (mourir) de faim.
2. Nous _____ (éteindre) le four.
3. Ils nous _____ (rejoindre) à la plage.
4. Pourquoi est-ce qu'ils _____ (se taire)?
5. Je _____ (exclure) cette solution.
6. Est-ce que vous _____ (se servir) d'un téléphone mobile?
7. Je _____ (s'asseoir) sur le canapé. (6, c. 8)

- одна або дві комунікативні граматичні вправи, де граматичний феномен, явище інтегроване в живий контекст (обидві наведені нижче вправи належать до дедуктивного методу), наприклад:

3) Complétez au présent. (Faites toutes les éliminations nécessaires.)

1. Elle _____ (mourir) de faim.
2. Nous _____ (éteindre) le four.
3. Ils nous _____ (rejoindre) à la plage.
4. Pourquoi est-ce qu'ils _____ (se taire) ?
5. Je _____ (exclure) cette solution.
6. Est-ce que vous _____ (se servir) d'un téléphone mobile?
7. Je _____ (s'asseoir) sur le canapé.

4) Mettez les verbes au présent, puis replacez-les dans les phrases.
sentir - se plaindre - s'apercevoir - agir - s'asseoir - rejoindre (2 fois) - interrompre - se servir

1. Tu nous _____ ? - Oui, d'accord, je vous _____ au restaurant vers 12 heures 30.
2. C'est désagréable, tu ne m'écoutes pas, tu me _____ tout le temps !
3. Ma grand-mère _____ tout le temps de ses rhumatismes!
4. Quand ils vont au théâtre, ils _____ toujours au premier rang.
5. Je _____ qu'il évite généralement les discussions.
6. Elle _____ toujours impulsivement.
7. Ils ne _____ jamais de leur voiture.
8. Ça _____ bon ! (Claire, 2007, p. 8)

- іноді "вільна" вправа, зазвичай, у формі запитань, поставлених безпосередньо студентіві, що дозволяє йому засвоїти граматичні правила і явища, щоб природним чином говорити про себе (ця вправа належить до комунікативного методу), наприклад:

5) À vous ! Répondez librement aux questions, en faisant une phrase complète.

1. Est-ce que vous vous servez d'un dictionnaire pour vos cours de français?

2. Est-ce que vous vous plaignez souvent du climat?

3. Dans quelles situations est-ce que vous vous taisez?

4. Quand quelqu'un parle, est-ce que vous l'interrompez facilement?

5. Quand vous allez au cinéma, est-ce que vous vous asseyez devant, derrière ou au milieu?

6. En général, est-ce que vous agissez avec prudence? (Claire, 2007, p. 8)

Підручник містить сім контрольних робіт із трьох сторінок; вони пропонують вправи, які стосуються граматичних понять, розглянутих у попередніх розділах.

Усі діалоги записані на компакт-диск, що входить до підручника. Звучання природне, чітке, але не надто чітко артикульоване, щоб дозволити учням звикнути до реальності французької вимови. Наприкінці підручника відповіді на вправи є цінним доповненням, що дозволяє студентам самостійно контролювати своє навчання.

Таким чином можна стверджувати, що розглянутий підручник є повноцінним методичним комплексом для формування граматичної компетенції і поєднує експліцитний та імпліцитний підходи для досягнення цієї мети, а також містить велику кількість сучасної розмовної лексики у поєднанні з демонстрацією граматичних явищ у розмовній ситуації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гак, В. Г. (2000) Теоретическая грамматика французского языка. М. : Добросвет.

2. Ефимов, Л. П. (2007) Об алогизмах и противоречиях английской грамматики. *Иностранные языки в школе*. № 2. С. 24–30.

3. Миньяр-Белоручев, Р. К. (1990) Методика обучения французскому языку. М. : Просвещение.

4. Пассов, Е. И. (1977) Основы методики обучения иностранным языкам. М. : Русский язык.

5. Филипова, Т. И. (2002) Принцип систематизации при обучении грамматики. М.

6. Claire, Miquel (2007) Grammaire en dialogues ; niveau intermédiaire ,CLE International.